

Innhold

Forord	19
Innledning	20
1. Undersøkelsen	21
Gynekologisk undersøkelse	21
Hvordan møte personer som har vært utsatt for seksuelle overgrep	32
<i>Begreper</i>	32
<i>Forekomst</i>	32
<i>Disponerende faktorer</i>	33
<i>Umiddelbar hjelp</i>	33
<i>Undersøkelse og umiddelbar behandling</i>	33
<i>Oppfølging og behandling</i>	36
<i>Råd for formulering av legeerklæring</i>	36
<i>Anmeldelse/rettsak</i>	36
Omskjæring (kjønnslemlestelse)	37
<i>Definisjon</i>	37
<i>Bakgrunn</i>	37
<i>Forekomst</i>	38
<i>Komplikasjoner til inngrepet</i>	38
<i>Behandling</i>	39
<i>Forebyggende tiltak og juridiske forhold</i>	40
Litteratur til «Gynekologisk undersøkelse»	41
Litteratur til «Hvordan møte personer som har vært utsatt for seksuelle overgrep»	41
Litteratur til «Omskjæring (kjønnslemlestelse)»	42
2. Barne- og ungdomsgynekologi	43
Misdannelser	43
Vulvahinne	44
Hymenalatresi	44

Vulvovaginitt	44
<i>Etiologi</i>	44
<i>Forekomst</i>	44
<i>Symptomer</i>	44
<i>Utredning</i>	45
<i>Behandling</i>	45
<i>Henvisning</i>	45
Pubertet	45
Pubertas praecox	46
<i>Definisjon</i>	46
<i>Etiologi</i>	46
<i>Symptomer</i>	46
<i>Utredning for henvisning</i>	46
Primær amenoré	47
<i>Definisjon</i>	47
<i>Etiologi</i>	47
<i>Forekomst</i>	48
<i>Utredning</i>	48
<i>Behandling</i>	49
Litteratur	49
3. Prevensjon	50
Østrogenholdige prevensjonsmidler	51
<i>Østrogenholdig prevensjonspille/p-pille</i>	51
<i>Prevensjonsring/p-ring</i>	58
<i>Prevensjonsplaster/p-plaster</i>	59
Rene gestagenholdige prevensjonsmidler	60
<i>Minipillen</i>	60
<i>Østrogenfri prevensjonspille</i>	61
<i>Prevensjonssprøyte/p-sprøyte</i>	62
<i>Gestagenholdig livmorinnlegg (hormonspiral)</i>	64
<i>Gestagenholdig implantat</i>	65
Kopperholdig livmorinnlegg eller kopperspiral	67
Barrieremetoder	69
<i>Pessar</i>	69
<i>Kondom</i>	70
<i>Sæddrepende middel</i>	71
Naturmetoder	72
Nødprevensjon/postcoital antikonsepsjon	72
Sterilisering	73
Valg i ulike faser av livet	74

Prevensjon for spesielle grupper	75
Menstruasjonsforskyvning	78
P-pille med forlenget syklus	78
Litteratur	79
4. Aborter	82
Spontan abort	82
<i>Definisjon</i>	82
<i>Forekomst</i>	83
<i>Etiologi</i>	83
<i>Utredning</i>	83
<i>Differensialdiagnoser</i>	84
<i>Behandling</i>	84
<i>Prognose</i>	85
Pasientinformasjon ved spontanabort	85
Habituell abort	86
<i>Definisjon</i>	86
<i>Forekomst</i>	86
<i>Etiologi</i>	86
<i>Utredning</i>	87
<i>Behandling</i>	87
<i>Prognose</i>	88
Provosert abort	88
<i>Definisjon</i>	88
<i>Forekomst/disponerende faktorer</i>	88
<i>Utredning/henvisning</i>	88
<i>Behandling</i>	90
<i>Prevensjonsveiledning og videre oppfølging</i>	92
<i>Nyttige adresser</i>	92
Litteratur til «Spontan abort»	93
Litteratur til «Habituell abort»	93
Litteratur til «Provosert abort»	94
5. Blødningsforstyrrelser	95
<i>Begreper og definisjoner</i>	95
<i>Forekomst</i>	96
<i>Etiologi</i>	96
Blødningsforstyrrelser i ulike aldersgrupper	98
Blødningsforstyrrelser hos unge (juvenil metropati/menometroragi)	98
<i>Utredning</i>	98
<i>Behandling av blødningsforstyrrelser hos unge</i>	99

Blødningsforstyrrelser hos voksne kvinner	100
<i>Utredning</i>	100
<i>Behandling av blødningsforstyrrelser hos voksne kvinner</i>	101
Blødningsforstyrrelser omkring klimakteriet (perimenopausale blødningsforstyrrelser)	102
<i>Utredning</i>	102
<i>Behandling ved blødningsforstyrrelser perimenopausalt</i>	102
Postmenopausal vaginalblødning	103
<i>Utredning</i>	103
<i>Behandling og oppfølging av vaginalblødning hos postmenopausale</i>	103
Endometriehyperplasi	104
Henvising ved blødningsforstyrrelser	104
Litteratur	105
6. Infertilitet	107
<i>Definisjon</i>	107
<i>Forekomst</i>	107
<i>Etiologi</i>	107
<i>Utredning før henvising</i>	108
<i>Behandling før henvising</i>	110
<i>Behandling etter henvising</i>	111
<i>Komplikasjoner etter assistert befruktning</i>	112
<i>Nyttige nettadresser</i>	112
<i>Adresser til adopsjonsforeningene</i>	113
<i>Anbefalt litteratur</i>	113
<i>Litteratur</i>	113
7. Hormonelle dysfunksjoner og polycystisk ovariesyndrom	115
Hormoner/endokrin fysiologi	116
Ovarialsvikt/dysfunksjon	120
<i>Definisjon</i>	120
<i>Etiologi</i>	121
<i>Forekomst</i>	121
<i>Symptomer</i>	121
<i>Utredning</i>	121
<i>Behandling</i>	123
Polycystisk ovariesyndrom (PCOS). Kronisk anovulasjon	124
<i>Definisjon</i>	124
<i>Etiologi</i>	124
<i>Disponerende faktorer</i>	124
<i>Forekomst</i>	125

<i>Symptomer</i>	125
<i>Utredning</i>	125
<i>Differensialdiagnoser</i>	126
<i>Behandling</i>	127
<i>Når skal man henviser?</i>	128
<i>Forløp/komplikasjoner</i>	128
Litteratur	129
8. Klimakteriet	130
<i>Definisjon</i>	130
<i>Etiologi</i>	130
<i>Forekomst</i>	131
<i>Symptomer</i>	131
<i>Utredning</i>	132
<i>Differensialdiagnoser</i>	133
<i>Behandling</i>	133
<i>Forebyggende behandling</i>	140
Urogenittalt østrogenmangelsyndrom	140
<i>Etiologi</i>	140
<i>Forekomst</i>	140
<i>Symptomer</i>	141
<i>Utredning</i>	141
<i>Differensialdiagnoser</i>	141
<i>Behandling</i>	141
<i>Bivirkninger</i>	142
<i>Forsiktighetsregler</i>	142
Litteratur	142
9. Fluor vaginalis og genitale infeksjoner	145
Fluor vaginalis – utflod	145
Akutt vulvovaginal soppinfeksjon	146
<i>Definisjon</i>	146
<i>Forekomst</i>	146
<i>Etiologi og disponerende faktorer</i>	146
<i>Smitte</i>	146
<i>Symptomer</i>	146
<i>Utredning</i>	146
<i>Akuttbehandling</i>	147
<i>Differensialdiagnoser</i>	148
<i>Soppinfeksjon i graviditet</i>	148
Kronisk residiverende vulvovaginal soppinfeksjon	148
<i>Residivbehandling</i>	149

<i>Generelle råd</i>	149
<i>Differensialdiagnoser</i>	150
Bakteriell vaginose (BV)	150
<i>Definisjon</i>	150
<i>Forekomst</i>	150
<i>Etiologi og disponerende faktorer</i>	150
<i>Symptomer</i>	150
<i>Utredning</i>	150
<i>Differensialdiagnoser</i>	152
<i>Behandling</i>	152
<i>Komplikasjoner</i>	152
<i>Bakteriell vaginose i graviditet</i>	153
Seksuelt overførte infeksjoner (SOI)	153
Herpes genitalis	153
<i>Definisjon</i>	153
<i>Etiologi og begreper</i>	153
<i>Forekomst</i>	154
<i>Smitte og disponerende faktorer</i>	154
<i>Symptomer</i>	154
<i>Utredning</i>	155
<i>Behandling</i>	156
<i>Komplikasjoner</i>	157
<i>Differensialdiagnoser</i>	157
<i>Herpesinfeksjon i graviditet</i>	157
<i>Henvisning</i>	157
Genital klamydiainfeksjon	157
<i>Definisjon</i>	157
<i>Forekomst</i>	157
<i>Smitte</i>	158
<i>Symptomer</i>	158
<i>Utredning</i>	158
<i>Behandling</i>	159
<i>Differensialdiagnoser</i>	160
<i>Komplikasjoner</i>	160
<i>Klamydia i graviditet</i>	160
Mycoplasma genitalum	160
Gonoré	160
<i>Definisjon</i>	160
<i>Forekomst</i>	161
<i>Smitte</i>	161
<i>Symptomer</i>	161
<i>Utredning</i>	161

<i>Differensialdiagnoser</i>	161
<i>Behandling</i>	161
<i>Komplikasjoner</i>	162
<i>Gonoré i graviditet</i>	162
Trichomonas vaginalis	162
<i>Definisjon og etiologi</i>	162
<i>Forekomst</i>	162
<i>Smitte</i>	162
<i>Symptomer</i>	163
<i>Utredning</i>	163
<i>Behandling</i>	163
<i>Differensialdiagnoser</i>	163
<i>Trichomonas i graviditet</i>	163
Syfilis	163
<i>Definisjon og etiologi</i>	163
<i>Forekomst</i>	164
<i>Smitte</i>	164
<i>Symptomer</i>	164
<i>Utredning</i>	164
<i>Henvising</i>	164
Kondylomer (condylomata acuminata)	164
<i>Definisjon og begreper</i>	164
<i>Etiologi</i>	164
<i>Forekomst</i>	165
<i>Smitte</i>	165
<i>Symptomer</i>	165
<i>Utredning</i>	165
<i>Differensialdiagnoser</i>	165
<i>Behandling</i>	166
<i>Forebyggende tiltak</i>	167
<i>Kondylomer i graviditet</i>	167
Bartholinitt	167
<i>Definisjon</i>	167
<i>Forekomst</i>	167
<i>Etiologi</i>	167
<i>Symptomer</i>	167
<i>Behandling</i>	168
<i>Differensialdiagnoser</i>	168
Litteratur til «Akutt vulvovaginal soppinfeksjon»	168
Litteratur til «Bakteriell vaginose»	169
Litteratur til «Herpes genitalis»	170
Litteratur til «Genital klamydiasykdom»	170

Litteratur til «Mycoplasma genitalum»	171
Litteratur til «Gonoré»	171
Litteratur til «Trichomonas vaginalis»	172
Litteratur til «Syfilis»	172
Litteratur til «Kondylomer (condylomata acuminata)»	172
Litteratur til «Bartholinitt»	172
Pasientinformasjoner ved SOI	173
10. Vulvalidelser	177
<i>Definisjoner/etiologi</i>	177
<i>Utredning</i>	177
<i>Ulike tilstander</i>	178
<i>Vulvodyni</i>	183
Litteratur til «Vulvalidelser»	185
11. Akutte underlivssmerter	187
Bekkeninfeksjoner	187
<i>Definisjon</i>	187
<i>Etiologi og disponerende faktorer</i>	187
<i>Forekomst</i>	188
<i>Symptomer og utredning</i>	188
<i>Behandling</i>	188
<i>Oppfølging</i>	189
<i>Differensialdiagnoser</i>	189
Primær dysmenoré (menstruasjonsmerter)	189
<i>Definisjon</i>	189
<i>Etiologi og risikofaktorer</i>	189
<i>Forekomst</i>	190
<i>Symptomer</i>	190
<i>Utredning</i>	190
<i>Behandling</i>	190
<i>Differensialdiagnoser</i>	190
Sekundær dysmenoré	191
<i>Definisjon</i>	191
<i>Etiologi</i>	191
<i>Forekomst</i>	191
<i>Symptomer</i>	191
<i>Utredning</i>	191
<i>Behandling</i>	191
Ovulasjonsmerter	191
<i>Symptomer</i>	191
<i>Behandling</i>	192
<i>Differensialdiagnoser</i>	192

Ekstrauterin graviditet (EXU, EUG) 192

- Definisjoner* 192
- Etiologi* 192
- Forekomst* 192
- Risikofaktorer og beskyttende faktorer* 192
- Symptomer* 193
- Utredning* 193
- Etter henvisning* 194
- Differensialdiagnoser* 194
- Prognose* 194

Litteratur til «Bekkeninfeksjoner» 194

Litteratur til «Primær og sekundær dysmenoré» 195

Litteratur til «Ekstrauterin graviditet» 196

12. Kroniske underlivssmerter og premenstruell tensjon 197

Premenstruell tensjon syndrom – PMS 197

- Definisjon* 197
- Etiologi* 198
- Forekomst* 198
- Symptomer* 198
- Utredning* 198
- Behandling* 198
- Differensialdiagnoser* 199

Endometriose 199

- Definisjon* 199
- Etiologi* 200
- Forekomst* 200
- Symptomer* 200
- Utredning* 201
- Differensialdiagnoser* 201
- Behandling* 201
- Komplikasjoner* 203
- Prognose* 203
- Pasientforeninger* 203

Funksjonelle bekkenmerter 204

- Definisjon* 204
- Etiologi* 204
- Forekomst* 204
- Symptomer* 204
- Utredning* 204
- Henvisning* 205
- Behandling* 206
- Differensialdiagnoser* 206

Litteratur til «Premenstruell tensjon syndrom – PMS»	207
Litteratur til «Endometriose»	208
Litteratur til «Funksjonelle bekkenmerter»	209
13. Benigne svulster	210
Vulva	210
Urethrapolypp (Carunculus urethra)	210
Vagina	210
Cervix	211
Uterus	211
Uterusmyom	211
<i>Forekomst</i>	211
<i>Etiologi og disponerende faktorer</i>	211
<i>Symptomer</i>	212
<i>Utredning</i>	213
<i>Behandling av blødningsforstyrrelser ved myoma</i>	213
<i>Behandling etter henvisning</i>	213
<i>Differensialdiagnoser</i>	214
<i>Graviditet og myomer</i>	214
Adneks/ovarier	214
<i>Symptomer ved ovarialcyste/svulst</i>	216
<i>Utredning</i>	216
<i>Oppfølging av ovarialcyster</i>	216
<i>Differensialdiagnoser</i>	216
Litteratur	217
14. Premaligne og maligne tilstander	218
Premaligne tilstander i vulva	218
Maligne tilstander i vulva	219
<i>Definisjon</i>	219
<i>Etiologi og risikofaktorer</i>	219
<i>Forekomst</i>	220
<i>Symptomer</i>	220
<i>Diagnostikk</i>	220
<i>Etter henvisning</i>	220
<i>Behandling</i>	220
<i>Oppfølging</i>	220
<i>Prognose</i>	221
<i>Differensialdiagnoser</i>	221
Maligne tilstander i vagina	221
<i>Definisjon</i>	221
<i>Etiologi</i>	221

<i>Forekomst</i>	221
<i>Symptomer</i>	221
<i>Diagnostikk</i>	221
<i>Undersøkelse etter henvisning</i>	222
<i>Behandling og oppfølging</i>	222
<i>Prognose</i>	222
Premaligne tilstander i cervix	222
<i>Definisjon og begreper</i>	222
<i>Etiologi og risikofaktorer</i>	223
<i>Forekomst</i>	223
<i>Symptomer</i>	223
<i>Diagnostikk</i>	224
<i>Utredning</i>	225
<i>Behandling</i>	225
<i>Oppfølging og kontroll</i>	226
<i>Forebyggende tiltak</i>	227
<i>Preinvasiv cancer i graviditet</i>	227
Pasientinformasjon til pasienten ved konisering	227
Maligne tilstander i cervix	228
<i>Definisjon</i>	228
<i>Etiologi og risikofaktorer</i>	229
<i>Forekomst</i>	229
<i>Symptomer</i>	229
<i>Utredning</i>	230
<i>Utredning etter henvisning</i>	230
<i>Behandling</i>	230
<i>Oppfølging/kontroll</i>	231
<i>Differensialdiagnoser</i>	231
<i>Prognose</i>	231
<i>Invasiv cancer i graviditet</i>	232
Premaligne tilstander i endometriet	232
Maligne tilstander i uterus (cancer endometrii corpus uteri)	232
<i>Definisjon</i>	232
<i>Etiologi og risikofaktorer</i>	233
<i>Beskyttende faktorer</i>	233
<i>Forekomst</i>	234
<i>Symptomer</i>	234
<i>Utredning</i>	234
<i>Utredning etter henvisning</i>	234
<i>Behandling</i>	235
<i>Oppfølging/kontroll</i>	236
<i>Komplikasjoner etter behandling</i>	236
<i>Behandling ved residiv og metastaser</i>	236

<i>Differensialdiagnoser</i>	236
<i>Prognose</i>	236
Uterussarkom	236
<i>Definisjon</i>	236
<i>Etiologi</i>	237
<i>Forekomst</i>	237
<i>Symptomer</i>	237
<i>Utredning</i>	237
<i>Behandling</i>	237
<i>Prognose</i>	237
Premaligne tilstander i ovariene	238
Maligne tilstander i ovariene	238
<i>Definisjoner</i>	238
<i>Etiologi og risikofaktorer</i>	239
<i>Beskyttende faktorer</i>	239
<i>Forekomst</i>	239
<i>Symptomer</i>	239
<i>Utredning</i>	240
<i>Utredning etter henvisning</i>	240
<i>Behandling</i>	240
<i>Differensialdiagnoser</i>	241
<i>Prognose</i>	241
<i>Forebyggende tiltak</i>	242
Maligne tilstander i tube	242
<i>Definisjon</i>	242
<i>Forekomst og risikofaktorer</i>	242
<i>Symptomer</i>	242
<i>Utredning</i>	242
<i>Behandling og kontroll</i>	242
<i>Differensialdiagnose</i>	242
<i>Prognose</i>	242
Trofoblastsvulster	242
Benigne	243
<i>Diagnosen</i>	243
<i>Behandling</i>	243
<i>Risiko</i>	243
Maligne	243
<i>Forekomst</i>	243
<i>Symptomer</i>	244
<i>Behandling og oppfølging</i>	244
<i>Differensialdiagnoser</i>	244
<i>Prognose</i>	244

Arvelig gynekologisk kreft	244
Litteratur som gjelder hele kapittelet	247
Litteratur til «Premaligne og maligne tilstander i vulva»	247
Litteratur til «Maligne tilstander i vagina»	247
Litteratur til «Premaligne og maligne lidelser i cervix»	248
Litteratur til «Premaligne og maligne tilstander i uterus»	249
Litteratur til «Premaligne og maligne tilstander i ovariet»	250
Litteratur til «Trafoblastsvulster»	251
Litteratur til «Arvelig gynekologisk kreft»	251
15. Urininkontinens	252
<i>Anatomi/fysiologi</i>	252
<i>Definisjon</i>	253
<i>Forekomst</i>	254
<i>Etiologi</i>	254
<i>Utredning</i>	254
<i>Behandling</i>	256
<i>Henvisning</i>	260
<i>Nyttige adresser</i>	260
<i>Brosjyrer</i>	261
<i>Litteratur</i>	261
16. Genital descens	263
<i>Definisjoner</i>	264
<i>Forekomst</i>	265
<i>Etiologi og disponerende faktorer</i>	265
<i>Symptomer</i>	266
<i>Utredning</i>	266
<i>Behandling</i>	267
<i>Differensialdiagnoser</i>	269
<i>Litteratur</i>	269
Kilder til illustrasjoner og figurer	271
Stikkord	272